

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันทางวิชาการที่สังคมมอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและคุณธรรมแก่บุคคลและสังคม (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2518 : 14) ในขณะที่เดียวกันการอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวางตลอดระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมานี้ ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 21 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 25 แห่ง การลงทะเบียนเรียนของนิสิตนักศึกษาได้เพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่ง ในปี พ.ศ. 2514 และปี พ.ศ. 2523 ซึ่งจำนวนนักศึกษาทั้งหมดเกือบ 1 ล้านคนในปี 2534 หรือประมาณร้อยละ 15 ของกลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (18-20 ปี)

สำหรับการจัดการศึกษา รัฐบาลได้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษากับการพัฒนาประเทศและได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น เป็นแม่บทในการดำเนินงานของประเทศ การอุดมศึกษาก็ได้รับการกำหนดจุดมุ่งหมาย นโยบายและมาตรการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 6 โดยที่รัฐได้ถือว่าสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนและทรัพยากรทางปัญญาระดับสูงของประเทศ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2530 : 1) แต่การศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยยังมีลักษณะที่จำกัดที่สะท้อนข้อผูกมัดที่ต่อเนื่อง เพื่อสนองความต้องการที่สำคัญของชาติและยังมีลักษณะ เฉพาะของตนเองคือ การสอนด้วยภาษาไทย และได้รวมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไว้ในภารกิจที่ 4 ของสถาบันอุดมศึกษา (Wichit Srisa-an, 1990 : 2)

นอกจากการอุดมศึกษาไทยที่เน้นในเรื่องการพัฒนาประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว สถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีประสบการณ์ที่จำกัดในเรื่องกิจกรรมแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ อันเนื่องมาจากระบบโครงสร้างการบริหารของมหาวิทยาลัย ความจำเป็นในการพัฒนาท้องถิ่นและชาติ

ตลอดจนการใช้ภาษาไทยเป็นสื่อการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขยายกิจกรรม แลกเปลี่ยนนานาชาติ (Wichit Srisa-an, 1990 : 3)

จากผลของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศที่ผ่านมาได้มีข้อจำกัด โดยจะเห็นได้จากการศึกษาของ ดร.เฟรเดริก สเวียเชค (Dr. Fredric Swierczek) จากมหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา (University of South Florida) ในปี 2531 ในหัวข้อการทบทวนข้อตกลงแลกเปลี่ยนและร่วมมือทางวิชาการกับ ต่างประเทศในประเทศไทย (A Review of International Academic Affiliations and Exchange Agreements in Thailand) พบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่ค่อยมีการ จัดเตรียมที่ตักสำหรับกิจกรรมการแลกเปลี่ยน การเงินและการดำเนินการ ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนได้เน้นด้านเดียวคือ ในเรื่องความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ให้กับสถาบันการศึกษาไทย ขอบเขตของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนจะอยู่ที่โปรแกรมการศึกษาและฝึกอบรมสำหรับการพัฒนา คณาจารย์และ โครงการวิจัยเป็นส่วนใหญ่และจำกัดจำนวนในเรื่องโปรแกรมการแลกเปลี่ยน นักศึกษา (Swierczek, 1988 : 1-13)

นอกจากนี้ความต้องการความเป็นสากลของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีความสำคัญและ มีความจำเป็นมากขึ้นเนื่องจากประเทศต่าง ๆ ในโลกได้มีการพึ่งพิงกันและเป็นเครือข่าย ระหว่างกันมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยก็ปรับปรุงบทบาทในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเตรียมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจะเห็นจาก แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 7 (2535 - 2539) ได้กล่าวเน้นในเรื่องความ สำคัญเกี่ยวกับความเป็นสากลของการศึกษา เช่น ในวัตถุประสงค์ในข้อที่ 5 ได้กล่าวไว้ว่า "มุ่งพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะจัดการศึกษาที่มีความเป็นสากล และ ร่วมมือกับต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทยในประชาคม โลก" และมีนโยบายและมาตรการหลายข้อเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น มาตรการ ส่งเสริมการเชื่อมโยงสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อร่วมมือทาง วิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มาตรการส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและต่างประเทศ และมาตรการพัฒนาหลักสูตรปริญญาและสร้างกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์ทางวิชาการด้านการศึกษานานาชาติ เป็นต้น (ทบวงมหาวิทยาลัย, ม.ป.ป. : 11-22)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาตลอดจนนโยบายของรัฐบาลในด้านความเป็นสากลของการอุดมศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงสภาพความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคและแนวโน้มในอนาคตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
2. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความร่วมมือทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศและจะศึกษาเฉพาะข้อตกลงที่ยังมีผลใช้จนถึงปี 2534

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่ในเรื่องของข้อมูลประวัติความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในหลายสถาบันไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องนี้ไว้และผู้รับผิดชอบก็ได้สับเปลี่ยนไปทำให้ผู้ที่รับผิดชอบใหม่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ผู้วิจัยจึงหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งความช่วยเหลือของประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ แต่บางแหล่งก็ไม่มีรวบรวมไว้ ทำให้การศึกษานี้ขาดความสมบูรณ์ไปบ้าง และข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในปัจจุบันก็เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจผ่านทบวงมหาวิทยาลัย โดยมหาวิทยาลัย/สถาบัน แจ้งให้ทราบเท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความร่วมมือทางวิชาการ หมายถึง การประสานงาน การดำเนินการตามข้อผูกพัน ซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านข้อตกลงความร่วมมือที่สถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมีต่อกัน ซึ่งรวมถึงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ บุคลากร การแลกเปลี่ยนนักศึกษา การร่วมมือวิจัย การร่วมมือกันเปิดหลักสูตร การร่วมมือทางวัฒนธรรมและสนับสนุนการบริการ เช่น ห้องสมุด การประชุมเชิงวิชาการ การบริการ และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ข้อตกลงทางวิชาการ หมายถึง เอกสารซึ่งแสดงเจตนาในการร่วมมือแลกเปลี่ยนทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษาไทยทำกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ หมายถึง สถาบันการศึกษาหลังมัธยมศึกษาในต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย หมายถึง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้รับทราบที่มา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานด้านความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข และสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาขั้นตอนในการดำเนินการร่วมมือทางวิชาการ และจัดกิจกรรมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
3. สถาบันอุดมศึกษาไทยได้แนวทางในการส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาและขยายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

4. จะนำไปพัฒนาการดำเนินงานของทบวงมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีความเป็นสากลมากขึ้น

การเขียนรายงานการวิจัยจะประกอบด้วย

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย และลำดับขั้นตอนในรายงานการวิจัย

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้การสัมภาษณ์

จดหมายขอความร่วมมือในการทำวิจัย

แบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

รายชื่อสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีสัญญาข้อตกลงทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์